A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (nagytanács)
2006. január 17. *

A C-1/04. sz. ügyben,

az EK 234. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Bundesgerichtshof (Németország) a Bírósághoz 2004. január 2-án érkezett 2003. november 27-i határozatával terjesztett elő az előtte

Susanne Staubitz-Schreiber

által indított eljárásban,

A BÍRÓSÁG (nagytanács),

tagjai: V. Skouris elnök, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas és J. Malenovský tanácselnökök, A. La Pergola, J.-P. Puissochet (előadó), R. Schintgen, N. Colneric, S. von Bahr, J. Klučka, U. Lõhmus és E. Levits bírák,

főtanácsnok: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
hivatalvezető: R. Grass,

* Az eljárás nyelve: német.

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– a német kormány képviseletében A. Tiemann, meghatalmazotti minőségben,

– a holland kormány képviseletében H.-G. Sevenster és N. A. J. Bel, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Közösségek Bizottsága képviseletében S. Grünheid és A.-M. Rouchaud-Joët, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2005. szeptember 6-i tárgyaláson történő meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem a fizetésképtelenségi eljárásról szóló, 2000. május 29-i 1346/2000/EK tanácsi rendelet (HL L 160., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 1. kötet, 191. o., a továbbiakban: rendelet) 3. cikke (1) bekezdésének értelmezésére vonatkozik.

2 A jelen kérelem előterjesztésére a Bundesgerichtshof előtt S. Staubitz-Schreiber által indított fellebbezési eljárás keretében került sor, miután mind a Amtsgericht (Insolvenzgericht) Wuppertal, mind – fellebbezést követően – a Landgericht Wuppertal elutasította S. Staubitz-Schreiber fizetésképtelenségi eljárás (Insolvenzverfahren) megindítása iránti kérelmét.

Jogi háttér

3 A rendelet (4) és (6) preambulumbekezdése szerint e rendelet meghatározza a több államra kiterjedő hatásokkal járó fizetésképtelenségi eljárás megindítása tekintetében irányadó joghatósági rendelkezésekre, valamint az olyan határozatok meghozatalára irányadó szabályokat, amelyeket közvetlenül a fizetésképtelenségi eljárás alapján hoznak, és amelyek szorosan kapcsolódnak az ilyen eljáráshoz. Ezenkívül e rendelet rendelkezéseket tartalmaz e határozatok és az alkalmazandó jogszabályok elismerésére vonatkozóan, és fő célkitűzése az olyan körülmények megszüntetése, amelyek arra ösztönzik a feleket, hogy kedvezőbb jogi helyzet elérése érdekében a vagyonukat vagy a bírósági eljárást egyik tagállamból a másikba helyezzék.

4 A rendelet (12) preambulumbekezdése szerint ez a rendelet lehetővé teszi, hogy abban a tagállamban indítsák meg a fizetésképtelenségi főeljárást, ahol az adós fő érdekeltségeinek központja található. Ennek az eljárásnak egyetemes hatálya van, és célja az adós teljes vagyonának felölelése, fenntartva a főeljárással párhuzamos másodlagos eljárások megindításának lehetőségét abban a tagállamban, ahol az adós telephelye van, amely eljárások hatálya az adott államban lévő vagyontárgyakra korlátozódik.

5 A rendelet 1. cikkének (1) bekezdését, a (2) bekezdésben foglalt esetek kivételével, azokra a fizetésképtelenségi eljárásokra kell alkalmazni, amelyek az adós részleges vagy teljes vagyonlefoglalását és a felszámoló kijelölését foglalják magukban.

6 A rendelet 2. cikkének megfelelően e rendelet alkalmazásában:

„a) a »fizetésképtelenségi eljárás« az 1. cikk (1) bekezdésében említett eljárások. Ezeknek az eljárásoknak a felsorolását az A. melléklet tartalmazza;

[...]

d) a »bíróság« a tagállamban fizetésképtelenségi eljárás megindítására vagy az ilyen eljárások során határozathozatalra felhatalmazott igazságügyi vagy bármely egyéb, hatáskörrel rendelkező szerv;

e) a »határozat« a fizetésképtelenségi eljárás megindítása vagy a felszámoló kijelölése vonatkozásában az ilyen eljárás megindítására vagy a felszámoló kijelölésére felhatalmazott valamely bíróság határozata;

f) »az eljárás megindításának időpontja« az az időpont, amikor az eljárást megindító határozat hatályba lép, függetlenül attól, hogy végleges határozatról van-e szó

[...]".

7 A rendelet 3. cikke a nemzetközi joghatósággal kapcsolatban a következő szabályokat tartalmazza:

„(1) A tagállamok bíróságainak azon a területen, ahol az adós fő érdekeltségei találhatók, hatáskörrel [helyesen: joghatósággal] kell rendelkezniük a fizetésképtelenségi eljárás megindítására. Társaság vagy jogi személy esetén az ellenkező bizonyításáig a létesítő okirat szerinti székhelyet kell tekinteni a fő érdekeltségek központjának.

(2) Ha az adós fő érdekeltségeinek központja egy tagállam területén helyezkedik el, egy másik tagállam bírósága csak akkor rendelkezik hatáskörrel [helyesen: joghatósággal] az adós elleni fizetésképtelenségi eljárás megindítására, ha az adós telephellyel rendelkezik a másik tagállam területén belül is. Ennek az eljárásnak a hatásai az adós utóbbi tagállam területén található vagyontárgyaira korlátozódnak.

(3) Ha a fizetésképtelenségi eljárást az (1) bekezdés szerint indították, a (2) bekezdés szerint indított minden további eljárás másodlagos eljárás. Ezeknek az utóbbi eljárásoknak felszámolási eljárásoknak kell lenniük.

(4) A (2) bekezdésben említett területi fizetésképtelenségi eljárást az (1) bekezdés szerinti fizetésképtelenségi főeljárás megindítása előtt csak akkor lehet megindítani:

a) ha azok miatt a feltételek miatt, amelyeket annak a tagállamnak a jogszabályai állapítanak meg, amelynek területén belül az adós fő érdekeltségeinek központja található, nem lehet megindítani az (1) bekezdés szerinti fizetésképtelenségi eljárást,

vagy

b) ha a területi fizetésképtelenségi eljárás megindítását olyan hitelező kérelmezte, akinek az állandó lakóhelye, szokásos tartózkodási helye vagy székhelye abban a tagállamban van, amelynek területén a telephely található, vagy akinek a követelése a telephely működéséből fakad."

8 A rendelet 4. cikke értelmében a fizetésképtelenségi eljárásra és hatásaira „annak a tagállamnak a jogát kell alkalmazni, amelynek területén az ilyen eljárást megindítják, a továbbiakban: az eljárást megindító állam". A rendelet 5–15. cikke azonban több kivételt határoz meg az eljárást megindító állam jogának alkalmazása alól.

9 A rendelet 16. cikkének (1) bekezdése értelmében „a 3. cikk alapján hatáskörrel rendelkező tagállam bírósága által hozott fizetésképtelenségi eljárást megindító határozatokat az összes többi tagállam attól kezdve ismeri el, amikor az hatályossá válik az eljárást megindító államban. Ezt a szabályt kell alkalmazni akkor is, ha az adós ellen perképessége hiánya miatt nem tudják megindítani a fizetésképtelenségi eljárást más tagállamokban".

10 A rendelet 17. cikkének (1) bekezdése szerint „[a] 3. cikk (1) bekezdésében említett eljárást megindító határozat, minden további alaki követelmény nélkül, bármely más tagállamban ugyanazzal a joghatással rendelkezik, mint az eljárást megindító állam jogszabályai szerint és a 3. cikk (2) bekezdésében említett eljárás megindításáig a másik tagállamban is, kivéve, ha ez a rendelet másként rendelkezik".

11 A rendelet 38. cikke úgy rendelkezik, hogy „[h]a a tagállamnak a 3. cikk (1) bekezdése alapján illetékes bírósága ideiglenes felszámolót nevez ki az adós vagyontárgyai megóvásának biztosítására, ennek az ideiglenes gondnoknak jogában áll a fizetésképtelenségi eljárás megindítása iránti kérelem és az eljárás megindítását elrendelő határozat közötti időszakra, az adós egy másik tagállamban elhelyezett bármely vagyontárgyának a megmentése és megóvása érdekében, az adott állam jogszabályaiban előírtaknak megfelelő intézkedéseket kérni".

12 A rendelet 43. cikke „Időbeli hatály" cím alatt átmeneti rendelkezésként a következőket tartalmazza:

„E rendelet rendelkezéseit csak a rendelet hatálybalépését követően megindított fizetésképtelenségi eljárásokra kell alkalmazni. A rendelet hatálybalépése előtt az adós által megtett cselekményeket a továbbiakban is azok a jogszabályok szabályozzák, amelyeket megtételük idején kellett alkalmazni ezekre a cselekményekre."

13 A rendelet 44. cikke „Más megállapodásokhoz való viszony" cím alatt az alábbi módon rendelkezik:

„(1) Hatálybalépését követően ez a rendelet – a hatálya alá tartozó ügyek tekintetében, a tagállamok közötti viszonyban, a két vagy több tagállam között kötött egyezmények – helyébe lép [...].

(2) Az (1) bekezdésben említett egyezmények továbbra is hatályban vannak az e rendelet hatálybalépését megelőzően indított eljárások tekintetében.

[...]"

14 A 47. cikke szerint a rendelet 2002. május 31-én lép hatályba. A rendelet mellékletében a 2. cikk a) bekezdésében említett fizetésképtelenségi eljárások között szerepel a német jog szerinti „Insolvenzverfahren".

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

15 Az alapeljárás felperese Németországban lakott, ahol telekommunikációs készülékek és tartozékok kereskedelmével foglalkozó egyéni vállalkozása volt. A 2001-es évben megszüntette e vállalkozást, és 2001. december 6-án az Amstgericht (Insolvenzgericht) Wuppertaltól fizetésképtelenségi eljárás megindítását kérte a vagyonára vonatkozóan. 2002. április 1-jén lakóhelyét Spanyolországba helyezte át, hogy ott éljen, és ott dolgozzék.

16 2002. április 10-i végzésével e bíróság a vagyontárgyak hiánya miatt megtagadta a kért fizetésképtelenségi eljárás megindítását. Az adós által e végzés ellen benyújtott fellebbezést a Landgericht Wuppertal 2002. augusztus 14-i és 2003. október 15-i végzéseivel elutasította, azzal az indokkal, hogy a rendelet 3. cikkének (1) bekezdése alapján a német bíróságok nem rendelkeznek joghatósággal a fizetésképtelenségi eljárás megindítására, mivel az adós fő érdekeltségi Spanyolországban találhatók.

17 Az alapeljárás felperese fellebbezést nyújtott be a Bundesgerichtshofhoz a fent említett végzések hatályon kívül helyezése és az ügynek a Landgericht Wuppertal elé történő visszautalása végett. Álláspontja szerint a nemzetközi joghatóságot a fizetésképtelenségi eljárás megindítása iránti kérelem benyújtásának időpontjára vonatkozóan kellene vizsgálni, azaz a jelen ügyben annak figyelembevételével, hogy 2001 decemberében állandó lakóhelye Németországban volt.

18 A kérdést előterjesztő bíróság mindenekelőtt kifejti, hogy az alapügyben előtte folyamatban lévő eljárás a rendelet hatálya alá tartozik, a 43. cikk és a 44. cikk (2) bekezdése alapján, ennélfogva a rendelet hatálybalépését, azaz 2002. május 31-ét megelőzően nem került sor fizetésképtelenségi eljárás megindítását elrendelő határozat meghozatalára.

19 Az említett bíróság ezután megjegyzi, hogy az adós azt követően helyezte Spanyolországba fő érdekeltségeinek központját, hogy Németországban kérte a fizetésképtelenségi eljárás megindítását, de azt megelőzően, hogy a német jog szerint az eljárás megindult volna, és kifejtette volna a hatásait.

20 Ilyen körülmények között a Bundesgerichtshof felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal végett az alábbi kérdést terjesztette a Bíróság elé:

„Továbbra is azon tagállam bírósága rendelkezik joghatósággal a fizetésképtelenségi eljárás megindítására, amelyhez az említett eljárás megindítása iránti kérelmet benyújtották, abban az esetben, ha fő érdekeltségeinek központját az adós a kérelem benyújtását követően, de az eljárás megindítása előtt valamely másik tagállam területére helyezi át, vagy ennek a tagállamnak a bírósága rendelkezik majd joghatósággal?"

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

21 A rendelet 43. cikkének első mondata megfogalmazza a rendelet időbeli hatályának feltételeit szabályozó elvet. E rendelkezést úgy kell értelmezni, hogy a rendelet akkor alkalmazandó, ha a hatálybalépése, azaz 2002. május 31-e előtt nem került sor fizetésképtelenségi eljárást megindító határozat meghozatalára; még akkor is, ha az

eljárást megindító határozat iránti kérelmet ezen időpont előtt nyújtották be. A jelen ügyben nyilvánvalóan ez a helyzet, mivel az alapeljárás felperese 2001. december 6-án nyújtotta be kérelmét, és 2002. május 31-e előtt nem került sor fizetésképtelenségi eljárást megindító határozat meghozatalára.

22 Ebből az következik, hogy az alapügyben a kérdést előterjesztő bíróságnak a rendelet 3. cikkének (1) bekezdésére figyelemmel kell állást foglalnia a joghatósága kérdésében.

23 Ez a rendelkezés, amely kimondja, hogy a fizetésképtelenségi eljárás megindítására annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal, amelynek területén az adós fő érdekeltségeinek központja található, nem határozza meg, hogy abban az esetben is az a bíróság marad-e a joghatósággal rendelkező bíróság, amelyhez eredetileg a kérelmet benyújtották, ha az adós az eljárás megindítása iránti kérelem benyújtását követően, de az eljárást megindító határozat meghozatala előtt fő érdekeltségeinek központját máshová helyezte.

24 Ellentétes lenne a rendelet céljaival az, ha ezen az alapon másik tagállam bíróságára szállna át annak a bíróságnak a joghatósága, amelyhez a kérelmet eredetileg benyújtották.

25 A rendelet (4) preambulumbekezdésében ugyanis a közösségi jogalkotó kinyilvánítja, hogy szükséges az olyan helyzeteket elkerülni, amelyek arra ösztönzik a feleket, hogy kedvezőbb jogi helyzet elérése érdekében a vagyonukat vagy a bírósági eljárást egyik tagállamból a másikba helyezzék. Ez a célkitűzés nem valósulna meg, ha az adós az eljárás megindítása iránti kérelem benyújtását követően, de az eljárást megindító határozat meghozatala előtt másik tagállamba helyezhetné fő érdekeltségeinek központját.

26 A joghatóság ilyen átszállása ellentétes lenne a rendelet (2) és (8) preambulumbekezdésében megfogalmazott, a hatékony működésre és a több államra kiterjedő fizetésképtelenségi eljárások hatékonyságának és eredményességének javítására vonatkozó célkitűzésekkel is, mivel arra kényszerítené a hitelezőket, hogy folyamatosan azon a helyen indítsanak eljárást az adósaik ellen, amelyet azok többé-kevésbé a legjobbnak ítéltek meg a végleges letelepedésre, valamint azzal a veszéllyel járna, hogy a gyakorlatban az eljárás elhúzódna.

27 Azon bíróság joghatóságának fenntartása, amelyhez a kérelmet eredetileg benyújtották, nagyobb jogbiztonságot garantál a hitelezők számára, akik az adós fizetésképtelenségével járó kockázatokat annak figyelembevételével mérték fel, hogy hol van az adós fő érdekeltségeinek központja abban az időpontban, amikor jogi kapcsolatot létesítettek vele.

28 A fizetésképtelenségi főeljárás egyetemes hatálya, adott esetben a másodlagos eljárás megindítása, az eljáró bíróság által kijelölt ideiglenes felszámoló azon lehetősége, hogy az adósnak a másik tagállam területén található vagyontárgyainak megmentése vagy megóvása iránti intézkedések meghozatalát kérje, fontos hitelezői garanciákat jelentenek, amelyek lehetővé teszik az adós vagyonának lehető legnagyobb mértékű lefedését, különösen abban az esetben, ha ez utóbbi az eljárás megindítása iránti kérelem benyújtását követően, de az eljárás megindítása előtt máshová helyezte fő érdekeltségeinek központját.

29 A kérdést előterjesztő bíróság részére ezért azt a választ kell adni, hogy a rendelet 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy abban az esetben, ha az adós a kérelem benyújtását követően, de az eljárás megindítása előtt másik tagállam területére helyezi fő érdekeltségeinek központját, továbbra is annak a tagállamnak a bírósága rendelkezik joghatósággal a fizetésképtelenségi eljárás megindítására, amelynek területén az adós fő érdekeltségeinek központja található abban az időpontban, amikor az adós a fizetésképtelenségi eljárás megindítása iránti kérelmet benyújtja.

A költségekről

30 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott:

A fizetésképtelenségi eljárásról szóló, 2000. május 29-i 1346/2000/EK tanácsi rendelet 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy abban az esetben, ha az adós a kérelem benyújtását követően, de az eljárás megindítása előtt másik tagállam területére helyezi fő érdekeltségeinek központját, továbbra is annak a tagállamnak a bírósága rendelkezik joghatósággal az említett eljárás megindítására, amelynek területén az adós fő érdekeltségeinek központja található abban az időpontban, amikor az adós a fizetésképtelenségi eljárás megindítása iránti kérelmet benyújtja.

Aláírások